

BARYT DOBSINÁRÓL.

MELCZER GUSZTÁV-tól.¹

Leveles szövettű, vaskos *baryt* a *Dobsina* városától ÉÉK-re elterülő vaspáttelepekből már régóta ismeretes, kristályokban azonban e helyen csak az újabb időben találták, nevezetesen 1890-ben a specialis térképen s megjelölt «*Massörter*» vaspátbányák egyikében egy vékony repedésben. RUFFINY JENŐ, városi bányagondnok és ELSCHLÄGER ANDRÁS városi bányaelőr urak szivességéből ezen szép előfordulás egy pár példányának birtokába jutottam.

Ezen *baryt* anyaközete vaspát, mely főtömegében aprószemű és kékes szürke színű; ezen ülnek az átlag 0,5—1,5 cm hosszú, kissé sárgás vagy fehéres, többé-kevésbbé átlátszó, oszlopos (dómás) termetű kristályok egész hosszúságukban ránöve a kőzetre. Eltekintve magának az előfordulásnak a szépségétől, különösen érdekesek ezek a kristályok azért, mert nem táblások, mint a budai hegyekből, továbbá a telérekből (F.-Bánya, Selmece, Körmöcz) és vasércztelepekből (Telekes, Rudabánya) ismeretes barytok, sem nem wolnyn-ok, hanem a *b* tengely szerint (MILLER-féle állás, legjobb hasadás = 001) megnyúltak, minők leginkább a *prizibrami* telérekből származók,² továbbá a *marienbergi*³ és részben a HELMHACKER által leírt *svarovi*⁴ kristályok.

Hat megmért kristály alapján ezen *dobsinai* baryton a következő 18 formát konstatálhattam:

$$\begin{array}{l}
 \text{véglapok: } a \left\{ \begin{array}{l} 100 \\ 010 \\ 001 \end{array} \right\} \infty \bar{P} \infty \\
 \phantom{\text{véglapok: }} b \left\{ \begin{array}{l} 010 \\ 001 \end{array} \right\} \infty \check{P} \infty \\
 \phantom{\text{véglapok: }} c \left\{ \begin{array}{l} 001 \end{array} \right\} oP \\
 \text{prismák: } m \left\{ \begin{array}{l} 110 \\ 210 \\ 320 \\ 130 \end{array} \right\} \infty P \\
 \phantom{\text{prismák: }} \lambda \left\{ \begin{array}{l} 210 \\ 320 \end{array} \right\} \infty \bar{P}2 \\
 \phantom{\text{prismák: }} \eta \left\{ \begin{array}{l} 320 \\ 130 \end{array} \right\} \infty \bar{P}^{3/2} \\
 \phantom{\text{prismák: }} \chi \left\{ \begin{array}{l} 210 \\ 130 \end{array} \right\} \infty \check{P}3
 \end{array}$$

¹ Előadta az 1896. november 4-én tartott szakülésen.

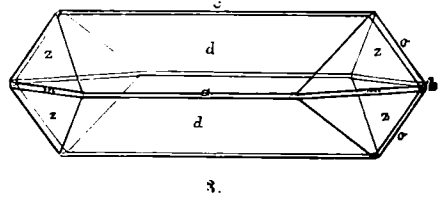
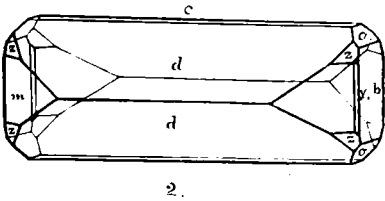
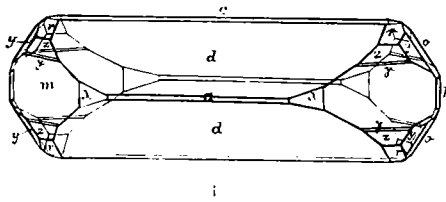
² L. SCHRAUF, Atlas, Taf. XXXII. 42.

³ U. o. Taf. XXXII. 38.

⁴ Denkschr. Ak. Wien, Bd. 32. (1872.) p. 2.

makrodómák: u	{ 101 }	$\bar{P} \infty$
	d	$1/2 \bar{P} \infty$
	l	$1/4 \bar{P} \infty$
brachydóma: o	{ 011 }	$\bar{P} \infty$
fősorbeli pyramisok: z	{ 111 }	P
	r	$1/2 P$
	f	$1/3 P$
	q	$1/4 P$
	v	$1/5 P$
	*p	$7/2 P$
brachypyramis: y	{ 122 }	$\bar{P} 2$

Ezek közül a csillaggal jelölt $p \{772\} 7/2 P$ egy a barytra nézve általában véve új forma, melyre nézve szükségesnek tartom megjegyezni, hogy keskeny, fényes csík alakjában (1. ábra) a hat kristály közül hármon, és

pedig az egyikén két lappal, a másik kettőn egy-egy lappal fordul elő és elég jól mérhető.

A fenti formák közül legnagyobb lapokkal fordulnak elő és a habitust megszabják:

$$\begin{aligned} d & \{ 102 \} \quad 1/2 \bar{P} \infty \\ m & \{ 110 \} \quad \infty P \\ c & \{ 001 \} \quad oP, \end{aligned}$$

melyek mellett kicsiny lapokkal, majdnem állandóan előfordulnak még:

$$\begin{aligned} z & \{ 111 \} \quad P \\ o & \{ 011 \} \quad \bar{P} \infty \\ b & \{ 010 \} \quad \infty \bar{P} \infty; \end{aligned}$$

a többi forma a kisebb kristályokon található meg; gyakoriságukat tekintve sorrendjük a következő:

$$r, y,^* f, u, l, a, \lambda, \chi, p, q, v, \eta;$$

legritkább ez utóbbi kettő, melyek csak egy-egy lappal formálódtak meg. A kisebb kristályok egynémelyike formákban igen gazdag, így a megmért hat kristály közül az egyikben az elsorolt összes formák kifejtettek az új pyramis kivételével.

A habitust, mint említettem, a d és m formák szabják meg (l. 1. ábra); két, a rendestől részben eltérő habitust a mellékelt 2. és 3. ábrán tüntettem elő. Érdekes, hogy HELMHACKER a *svarov*i barytról ugyancsak lerajzolta ezt a 3. számú habitust.¹

A lapok felülete kivétel nélkül sima és többnyire fényes. Ez utóbbi alól, különösen a nagy kristályokon, tesznek kivételt a d lapjai, a melyek homályosak és zsiros fényűek. Az m lapjai fényességük mellett horizontális irányban rendszeren igen finoman vonalazottak, a mi néha a z lapjain is tapasztalható. A lapok nyugodt helyzeténél fogva az egyes kristályokon mért szögértékek jól megegyeznek egymással, mint a következő táblázatból is látható, melyben a számolt szögek MILLER² adatai, illetve az ő alapértékéből vannak számolva:

	obs.	$\pm d$	n^3	calc.
$mz = (110) : (111) =$	$25^\circ 39'$	$2'$	4	$25^\circ 42'$
$mr = (110) : (112) =$	$43^\circ 51'$	$1/2'$	3	$43^\circ 54'$
$mf = (110) : (113) =$	$55^\circ 12'$	$1'$	3	$55^\circ 17'$
$mq = (110) : (114) =$	$62^\circ 27'$	$1'$	2	$62^\circ 33'$
$mv = (110) : (115) =$	$67^\circ 27 1/2'$	—	1	$67^\circ 26'$
$mp = (110) : (772) =$	$7^\circ 45'$	$9'$	2	$7^\circ 50'$
$ma = (110) : (100) =$	$39^\circ 10'$	$2 1/2'$	15	$39^\circ 10'$
$m\lambda = (110) : (210) =$	$17^\circ 1/2'$	$2'$	3	17° —'
$m\eta = (110) : (320) =$	$10^\circ 37 1/2'$	—	1	$10^\circ 40'$
$m\chi = (110) : (130) =$	$28^\circ 35'$	$3'$	3	$28^\circ 35'$
$dd = (102) : (\bar{1}02) =$	$77^\circ 47'$	$3'$	11	$77^\circ 43'$
$dc = (102) : (001) =$	$38^\circ 52 1/2'$	$1'$	6	$38^\circ 51 1/2'$
$du = (102) : (101) =$	$19^\circ 27'$	$13'$	6	$19^\circ 19'$
$dl = (102) : (104) =$	$16^\circ 57 1/2'$	$3'$	5	$16^\circ 57'$
$dr = (102) : (112) =$	$27^\circ 4'$	—	1	$27^\circ 4'$
$yr = (122) : (112) =$	$18^\circ 35'$	—	1	$18^\circ 33'$
$yz = (122) : (111) =$	$18^\circ 18 1/2'$	—	1	$18^\circ 17'$
$yo = (122) : (011) =$	$25^\circ 58'$	—	1	$26^\circ 2'$
$ca = (001) : (100) =$	$89^\circ 58 1/2'$	$2'$	4	90° —'

¹ L. i. h. Taf. II. Fig. 22.

² PHILLIPS: Mineralogy. 1852. p. 529.

³ A mért élek száma.

Ezen adatokat kiegészítendő, megemlítem még, hogy az egyetemi physikai intézetben eszközölt spektroszkópos vizsgálat ezen barytban csak *Ba*-ot mutatott ki s hogy egy az *a* tengelyre normálisan köszörült lemez a LANG-féle készülékkel mérve a következő tengelyszöget szolgáltatta:

$$\begin{aligned} 2E_a &= 66^\circ 17' \quad N_a = \text{fényben} \\ 2H_a &= 44^\circ 34'; \quad " \quad " \end{aligned}$$

a tengelyek képe azonban kissé zavart volt. Ugyanez a két szög egy, ez alkalommal elkészített és megmért *budai* baryt-lemezen voltak:

$$\begin{aligned} 2E_a &= 67^\circ 27' \\ 3H_a &= 44^\circ 37'. \end{aligned}$$

Legyen szabad e helyen őszinte köszönetet mondanom Dr SCHMIDT SÁNDOR műgyet. tanár urnak az ő becses utbaigazításaiért, melyekkel ezen vizsgálatok közben is támogatott.

Készült a m. kir. József-Műegyetem ásvány-földtani intézetében. Budapest. 1896. november hó.

A *GRYPHÆA ESZTERHÁZYI* PÁVAY ELŐFORDULÁSÁRÓL ÉS ELTERJEDÉSÉRŐL.

Dr. KOCH ANTAL-tól.*

Az erdélyi harmadkori medenczének ez az érdekes kőülete a legújabb időkig kiváló palæontologiai speciálitása volt ez országrészünknek, de 1894-ben a palæontológusok érdeklődése eme szép kőület iránt még élénkebbé vált, a mikor t. i. SUËSS E. tanár kimutatta,** hogy ugyanaz, vagy hozzá legalább nagyon is közel álló *Gryphaea* faj Közép-Ázsiában is messze el van terjedve. Azóta már többször fordultak hozzám külföldi palæontológusok kérésükkel, hogy ebből az érdekes kagylófajból egy-két jó példányt szereznek be számukra. E kéréseknek igyekeztem is megfelelni, a míg Kolozsvártt jó példányok feles számmal rendelkezésemre állottak; de a feles készlet hamar elfogyott; kopott és töredekes féltelknőkkel pedig, a minők most is

* Előadta az 1896. évi december hó 2-án tartott szakülésen.

** Beiträge zur Stratigraphie Central-Asiens . . . VII. Eocän-Ablagerungen vom Rande der Tarim-Niederung. — Denkschr. d. k. Akad. d. Wiss. Wien, 1894. B. LXI. p. 463.